

Ціватий В. Г.

ORCID: 0000-0003-1505-7483,

кандидат історичних наук, доцент,

заслужений працівник освіти України,

доцент кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

член правління Наукового товариства історії дипломатії

та міжнародних відносин

м. Київ, Україна

ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ, ЦЕРЕМОНІАЛ І ЕТИКЕТ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ, КОМУНІКАТИВНИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ

Ключові слова: дипломатичний протокол, етикет міжнародної ввічливості, церемоніал, міжнародні відносини, зовнішня політика, дипломатія, переговори, інституціоналізація, Китай.

Проблематика та наукове обґрунтування інструментів дипломатичного протоколу, церемоніалу й етикету міжнародної ввічливості в мондіалізованому світоустрої XXI століття все більш стає предметною сферою досліджень науковців і дипломатів-практиків. Цей інструментарій є регулятором міждержавних відносин і позиціонування держав, є мовою символічного спілкування міжнародних інституцій і фактором, що впливає на інституціональний розвиток мультилатеральної, білатеральної та плюрилатеральної дипломатії сьогодення [1, с. 43–47].

Наукове обґрунтування й концептуалізація таких соціальних та інституціональних регуляторів сучасного світоустрою, як етикет міжнародної ввічливості, церемоніал і дипломатичний протокол в історичній ретроспективі, сучасності та перспективі – це новий перспективний напрям досліджень у сфері інституціональної історії та сучасних моделей дипломатії та міжнародних відносин, комунікативних практик і міжкультурної комунікації в умовах постбіполярного світоустрою XXI століття [2].

Мета наукової розвідки – проаналізувати особливості етикетно-протокольних і церемоніальних практик Китайської Народної Респуб-

ліки (КНР) у контексті реалізації концепту «м'яка сила» в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття.

Культурний шок, соціокультурні відмінності та комунікативні непорозуміння можуть стати реальністю міждержавних відносин лише за однієї обставини – незнання національних особливостей дипломатичної системи, моделі дипломатії та дипломатичних практик у сфері дипломатичного протоколу, церемоніалу та етикету міжнародної ввічливості [3, с. 21–27]. Тому ця сфера політико-дипломатичної діяльності держав набуває особливої актуальності в умовах поліцентричного світоустрою XXI століття. Спілкування та ділова комунікація з дипломатами і діловими партнерами зі всього світу можливі лише за умови бездоганного знання кодексів ввічливості й етикету кожної конкретної держави [4].

Національні етикетно-протокольні традиції визначають на сьогодні і національні особливості дипломатії, моделі дипломатії та етикетно-церемоніальних практик КНР, в основу яких закладено – концепт «гармонія»: гармонію людських і ділових відносин, репутаційні ризики, принципи доброзичливості, шанобливості, чесності, вірності, взаємоповаги, ввічливості, мудрості, толерантності (морально-етична концепція гармонії) [3, с. 21–27].

Національна особливість китайських етикетно-протокольних норм – це колективістська культура, а також міжособистісні та професійні відносини довіри. У китайських етикетно-протокольних практиках і діловій культурі надто важливими є міжкультурні відносини й довіра: «Guānxi» (关系) (комунікативність; стосунки; міжкультурні відносини) [5; 6, с. 48–53].

Китайське суспільство належить за типологією до закритих (непрямих) комунікативних культур (світосприйняття внутрішнє і прояви символічні). Для прикладу: можуть припинити переговорний процес і проінформувати про це опосередковано... Китайці дуже терпеливі й пунктуальні. Китайське сприйняття часу також відрізняється від сприйняття часу в європейських країнах, оскільки воно вважається неперервним і сприймається як цикл. Китайська ділова культура й етикетно-протокольні норми орієнтовані на потреби в міжособистісній гармонії, міжнародної ввічливості та пріоритетності соціальних відносин. Китайські звичаї ввічливості в політико-дипломатичному і діловому контексті іноді буває важко зрозуміти людям з європейською ментальністю. Китай залишається традиційно інституціонально-ієрархічним суспільством. Тому в цій державі шанобливо ставляться до людей старшого віку і КНР є суспільством керівної ієрархії та субординаційності у виробничих стосунках, у т. ч. і в діловій сфері та дипломатичному середовищі [7].

Хороші манери та прояви етикетної толерантності також є частиною міжнародної ввічливості в Китаї. Обмін подарунками – частина ритуалу розвитку ділових і дипломатичних відносин (пандова дипломатія та ін.). Дарувати подарунки або виявляти гостинність – це поширений китайський звичай та усталена етикетно-протокольна норма, які можуть використовуватись як засіб зміцнення ділових відносин. Їжа та алкоголь є частиною ділових і дипломатичних відносин (гастрономічна дипломатія та кулінарна дипломатія; китайська церемонія чаювання тощо).

Характеризуючи та впроваджуючи на практиці в міждержавних та особистісних відносинах із представниками КНР, особливо важливо пам'ятати, що основні цінності конфуціанства – етикет, етика та ввічливість – є важливим ключем до ведення ділових переговорів і комунікації в Китаї. Вони суттєво впливають на китайську ділову культуру та державний протокол, церемоніал та етикет: сильна повага до ієрархії та довіра до членів сім'ї.

Діловий етикет та коди ввічливості в КНР чітко мають свої інституціональні особливості (вітання, пунктуальність, поєднання особистого й професійного життя, обмін подарунками тощо). На сьогодні політики й експерти в КНР розглядають традиційні механізми прояву «м'якого впливу» на зарубіжну аудиторію, включно з діаспорою, як важливий засіб завоювання провідних позицій у світовій політиці, дипломатії, економіці, культурі, освіті, науці та спорті [8].

Дипломатичні практики та протоколино-етикетні норми в КНР також історично традиційно базуються на страгатагемах. Страгатагеми можна порівняти зі зброєю, якою китайці уміло користуються вже кілька тисячоліть [6].

Китай має потребу здійснити ще величезну роботу з розробки стратегії зовнішньої політики держави, яка враховувала б її певні недоліки або контраверсійні підходи і яка б у підсумку дала змогу досягти однієї з пріоритетних зовнішньополітичних цілей КНР – створити образ Китаю як відповідального члена світової спільноти, надійного партнера з багатою культурою, здатного внести важливий вклад у формування гармонійного світу (іміджева дипломатія) [9].

КНР працює також і на випередження: китайська держава прагне змоделювати розвиток міжнародно-політичних подій і знизити ризики від нових викликів і загроз глобалізації своїм національним інтересам. Для реалізації головних пріоритетів моделі китайської дипломатії КНР активно використовує інструментарій публічної дипломатії (soft power). Ключовим моментом цієї моделі є саме політико-дипломатичний, церемоніальний та етикетно-протокольний інструментарій у міждержавних відносинах [10, с. 215–220; 11].

Отже, в умовах сучасного поліцентричного світоустрою XXI століття КНР створює свою особливу модель дипломатії та визначає головні завдання зовнішньої політики в контексті національних безпекових та економічних пріоритетів.

Питання дипломатичного протоколу, церемоніалу й етикету міжнародної ввічливості в дипломатичних практиках КНР набувають особливої ваги і значущості, оскільки історично зарекомендували себе як важелі китайського впливу на міжнародно-політичне середовище та слугують політико-дипломатичним інструментом міжкультурної комунікації. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості Китаю є прикладом м'якої сили у зовнішній політиці та публічній дипломатії цієї держави. КНР завжди враховує в питаннях багатосторонньої дипломатії як власні, так і національні особливості держав-партнерів.

«М'яка сила» Китаю на сьогодні характеризується стратегічним плануванням та регіонально-національною специфікою, що і є особливостями цієї концепції. КНР володіє та використовує в дипломатичній практиці один із найбільш повних і привабливих наборів інструментів «м'якої сили» серед інших держав Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР).

Китай в умовах сучасного світоустрою не тільки зазнає фундаментальних змін, але й створює абсолютно нову соціальну, економічну і політико-дипломатичну моделі, що інституціонально впливають на міждержавні відносини у сфері дипломатичного протоколу, церемоніалу й етикету міжнародної ввічливості (пандова дипломатія / *animal diplomacy*). Загалом китайська дипломатія своєчасно відгукується на нові загрози й виклики в умовах глобалізованого світу XXI століття.

Література:

1. Циватий В. Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. Вінниця–Київ : «ТВОРИ», 2022. С. 43–47.

2. Кіктенко В. О. Розвиток українського китаєзнавства: до питання необхідності створення мозкового центру з досліджень сучасного Китаю / Українська асоціація китаєзнавців. Україна – Китай. 2017. № 3 (9). URL: <https://sinologist.com.ua/kiktenko-v-o-rozvytok-ukrayinskogo-kytayeznavstva-pytannya-neobhidnosti-stvorennya-mozkovogo-tsentru-z-doslidzhen-suchasnogo-kytayu/> (дата звернення: 29.11.2023).

3. Ціватий В. Г. Концепт «Дипломатична гурманістика» як новий напрям інституціональних досліджень історії та сучасної моделі гастрономіки (історії їжі): міжнародно-політичний і теоретико-методологічний дискурс. Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. За ред. С. С. Русакова. Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2023. Випуск 49. С. 21–27.

4. Naisbitt J. and Naisbitt D. *China's Megatrends: the 8 Pillars of a New Society*. NY: HarperCollins Publishers, 2010. 272 p.

5. Вишнеvsька-Черкас І. Г. США – КНР: стратегія конгейджменту. Монографія. Київ : Дипломатична академія України при МЗС України, 2016. 328 с.

6. Ціватий В. Г. Дипломатія та дипломатична служба Китайської Народної Республіки в умовах глобалізаційного простору: інституційний аспект. Зовнішні справи. 2012. № 09. С. 48–53.

7. 黄日涵 丛培影“一带一路”开拓中国外交新思路 [Хуан Жіхань, Цун Пейін. «Один пояс, Один шлях» відкриває дорогу до нового мислення китайської дипломатії]. Шіші баогао. 2014. № 11.

8. *Understanding International Diplomacy. Theory, Practice and Ethics*. Second Edition Corneliu Bjola and Markus Kornprobst. First edition published by Routledge 2013. Second edition published 2018. 305 p.

9. *Modern Diplomacy in Practice*. Written and Edited by Robert Hutchings, Jeremi Suri. Springer Nature Switzerland AG, 2020. 260 p.

10. Ціватий В.Г. Діаспоральна політика і діаспоральна дипломатія КНР в умовах поліцентричного світоустрою ХХІ століття (освітньо-інтелектуальний потенціал та інституціональні особливості китайської діаспори в Японії). Китайська цивілізація: традиції та сучасність: збірник наукових статей. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 15. С. 215–220.

11. Китай очима Азії: колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китайознавців. Київ, 2017. 316 с.